

REPUBLIKA CRNA GORA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE

amis

BILTEN

26 – 2007 Živa stoka

AGRARNI MARKETIŠKI INFORMACIONI SISTEM
CRNE GORE

27. jun 2007. Vol. 2, Broj 26 Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Crne Gore www.minpolj.vlada.cg.yu
www.amiscg.org

Ponuda na stočnim pijacama	2-3
Pregled cijena žive stoke	3-7
Spremanje sijena	8-10

PONUDA NA STOČNIM PIJACAMA

Visoke temperature i sezona radova na njivama i livadama usloveli su slabiju ponudu stoke na stočnim pijacama u Crnoj Gori. Najbolja je ponuda jagnjadi, teladi i krava za klanje kojih je bilo na svim pijacama dok je, i dalje, najslabija ponuda priplodnih grla u govedarstvu.

Kada je riječ o cijenama, nema bitnijih promjena u odnosu na prethodnu nedjelju.

Bar

Cijene žive stoke su na nivou prethodne nedjelje. Karakteristična je cijena jagnjadi koja je na području Bara bliža minimalnim vrjednostima, dok na području opštine Ulcinj ona je bliža maksimalnim, s tim da se pojedinačna grla na farmi mogu prodati po cijeni od 3€/kg žive mjere odnosno 6€/kg polutke. Izvor cijena su i dalje farmeri klaničari.

Berane

Na stočnoj pijaci u Beranama ove sedmice ponuda i tražnja žive stoke nije bitno promijenjena.

Najbolju ponudu imaju kategorije jagnjadi, priplodnih ovaca, teladi i prasadi. Cjenovni trend svih vrsta i kategorija je ostao na istom nivou. I dalje je izražena potražnja kvalitetnih priplodnih junica i krava, a ponuda je mala.

Nikšić

Cjenovni trend u Nikšiću je ostao nepromijenjen. Za razliku od prethodne dvije nedjelje, kada je u ponudi bio veći broj prasadi, ove nedjelje je opet loša ponuda. Ponudeno je svega 5 prasadi iz domaće proizvodnje, po cijeni od 3,2€ po kg žive mjere, kao i 2 koze i 2 jareta.

Pljevlja

Ponudene kategorije kao i cijene istih na pijacama u Pljevljima su na prošlonedjeljnom nivou. Razlika je samo u broju ponuđenih grla. Ni u narednom periodu ne očekuju se bitnije promjene u ponudi stoke na pijacama u Pljevljima.

Podgorica

Zbog visokih temperatura ponuda i prodaja na podgoričkoj stočnoj pijaci bila

je veoma mala. Kupaca je veoma malo no pored toga cijene su na uobičajenom nivou.

Bijelo Polje

Cijene jagnjadi i prasadi imale su opadajući trend i u toku ove sedmice. Ponuda svih vrsta i kategorija je na nešto slabijem nivou zbog sezone kosidbe.

REPUBLIKA CRNA GORA MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE

IZVJEŠTAJ O CIJENAMA ŽIVE STOKE

Datum prikupljanja podataka: 21. – 27. 6. 2007. godine
Izveštaj sastavila: Služba za selekciju stoke RCG

	Stoka Rasa jm	Bar Stočna pijaca	Berane Stočna pijaca	Bijelo Polje Stočna pijaca	Nikšić Stočna pijaca	Pljevlja Stočna pijaca	Podgorica Stočna pijaca	Crna Gora
1	Telad 80-160 kg SIM kg	~	2.50 (2.50-2.50)	2.80 (2.70-2.85)	~	2.70 (2.60-2.80)	3.00 (2.80-3.00)	2.75 (2.65-2.79)
2	Telad 80-160 kg kg	2.80 (2.50-2.90)	2.50 (2.50-2.50)	2.30 (2.20-2.50)	2.75 (2.60-3.00)	2.60 (2.50-2.60)	3.00 (2.90-3.10)	2.66 (2.53-2.77)
3	Junad do 300 kg SIM kg	~	~	~	~	~	2.00 (1.90-2.20)	2.00 (1.90-2.20)
4	Junad do 300 kg kg	~	~	1.70 (1.60-1.75)	1.95 (1.80-2.20)	~	~	1.83 (1.70-1.98)
5	Junad preko 300 kg kg	1.75 (1.60-1.85)	1.50 (1.50-1.50)	1.60 (1.50-1.65)	1.60 (1.50-1.80)	1.70 (1.60-1.80)	~	1.63 (1.54-1.72)
6	Krave za klanje SIM kg	~	1.20 (1.20-1.20)	~	~	~	~	1.20 (1.20-1.20)
7	Krave za klanje kg	0.80 (0.75-1.00)	1.00 (1.00-1.00)	0.90 (0.80-1.00)	0.90 (0.80-1.10)	1.00 (0.90-1.10)	0.80 (0.70-0.90)	0.90 (0.83-1.02)
8	Prasad kg	~	2.00 (2.00-2.00)	2.60 (2.50-2.70)	2.85 (2.50-3.50)	2.20 (2.10-2.40)	2.70 (2.40-2.70)	2.47 (2.30-2.66)
9	Jagnjad kg	2.70 (2.50-2.80)	2.20 (2.10-2.30)	2.10 (2.00-2.20)	2.60 (2.50-2.70)	2.20 (2.20-2.50)	2.20 (2.20-2.40)	2.33 (2.25-2.48)
10	Ovce za klanje kg	~	2.00 (2.00-2.00)	~	~	~	~	2.00 (2.00-2.00)
11	Jarad kg	3.00 (3.00-3.20)	2.50 (2.50-2.50)	2.20 (2.10-2.30)	2.80 (2.70-2.90)	~	~	2.63 (2.58-2.73)

	Stoka Rasa jm	Bar Stočna pijaca	Berane Stočna pijaca	Bijelo Polje Stočna pijaca	Nikšić Stočna pijaca	Pljevlja Stočna pijaca	Podgorica Stočna pijaca	Crna Gora
12	Priplodne ovce grlo	~	100.00 (80.00-130.00)	~	100.00 (80.00-120.00)	~	~	100.00 (80.00-125.00)
13	Priplodne koze grlo	~	60.00 (50.00-80.00)	80.00 (75.00-115.00)	90.00 (80.00-100.00)	~	70.00 (65.00-110.00)	75.00 (67.50-101.25)
14	Priplodne junice HF grlo	~	~	~	1,100.00 (800.00-1,300.00)	~	~	1,100.00 (800.00-1,300.00)
15	Priplodne krave HF grlo	~	~	~	1,200.00 (900.00-1,400.00)	~	800.00 (650.00-900.00)	1,000.00 (775.00-1,150.00)
16	Priplodne krave Smeđa grlo	~	~	~	~	1,100.00 (850.00-1,400.00)	700.00 (600.00-850.00)	900.00 (725.00-1,125.00)
17	Priplodne krave Melez grlo	600.00 (600.00-600.00)	850.00 (550.00-1,050.00)	750.00 (550.00-900.00)	600.00 (400.00-800.00)	~	~	700.00 (525.00-837.50)

*Kvalitet proizvoda je dobar ukoliko drugačije nije naznačeno

Cene žive stoke - stočne pijace u Srbiji za period 18-24.6.2007. godine

Jedinica mere din/kg	Težina/ uzrast	Rasa	Centralna Srbija												Vojvodina						Dominantna cena Srbija					
			Beograd	Obrenovac	Čačak	Kragujevac	Kraljevo	Loznica	Niš - Beljin	Pirot	Požarevac	Smederevo	Osiponica	Vranje	Zajčar	Kikinda	Novi Sad	Pančevo	Sombor	S.Mitrovica		Subotica	Zrenjanin			
Dviske	sve		140	150	100	110	140	150	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	140
Jagnjad	sve		160	150	140	160	160	180	200	170	150	200	150	200	150	195	180	180	180	180	---	---	---	---	---	180
Jarići	sve		170	140	140	140	150	140	160	160	140	160	120	160	120	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	140
Junad	do 300 kg	HL	---	---	120	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Junad	do 300 kg	SM	130	---	130	120	---	130	130	115	---	130	120	---	120	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	130
Junad	>480 kg	sve	120	125	120	120	---	120	120	---	---	120	110	---	125	---	125	125	---	---	---	---	---	---	---	120
Koze	sve		80	---	80	70	90	---	---	---	100	70	70	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	70
Krave za klanje	HL		---	---	---	85	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Krave za klanje	SM		80	70	80	---	80	80	80	80	---	75	75	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	80
Krmače za klanje	>130 kg	sve	55	70	55	60	45	---	---	---	50	45	---	---	65	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	55
Ovca	sve		110	100	100	100	120	100	90	100	100	100	100	90	100	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	100
Ovnovi za priplod	sve		150	120	110	---	150	---	---	---	120	110	120	110	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	150
Prasad do 15 kg	sve		90	90	85	---	80	90	---	70	70	120	100	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	100
Prasad do 25 kg	sve		80	80	80	80	80	80	---	60	70	110	100	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	80
Priplodne junice	sve		---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Priplodne krave	HL		---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Priplodne krave (din/grlu)	SM		---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	130	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Šiiježad	sve		140	---	120	130	145	150	---	150	130	---	120	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	150
Telad	80-160 kg	HL	200	---	180	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	200
Telad	80-160 kg	SM	230	220	240	220	240	230	190	200	---	200	200	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	240
Tovljenici	80-130 kg	sve	65	70	65	70	---	70	---	65	60	80	80	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	65
Tovljenici	>130 kg	sve	60	70	55	65	60	60	---	50	50	75	70	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	60

Izvor: STIPS

Cijene su izražene u dinarima. (1Euro = 80 dinara)

Prikaz cijena u kn/kg za grupu proizvoda / Stočni sajam-livestock market

Prices for product group

U razdoblju: od 11.06.2007. do 17.06.2007. (24.tj.2007.god.)

Uspoređeno s razdobljem: od 28.05.2007. do 03.06.2007. (22.tj.2007.god.)

Proizvod	Tip	Regija	Podatak
		Cijena	Razl.
tele simental (80-160 kg)-calf .	1.Min	20,00	0,00
	2.Max	28,00	-1,00
	Prosjek	24,33	0,27
tele holstajn (80-160kg)-calf .	1.Min	23,00	0,00
	2.Max	25,00	1,00
	Prosjek	24,00	0,50
junica simental (za klanje)-heifer .	1.Min	10,00	0,00
	2.Max	12,50	0,50
	Prosjek	10,81	-0,10
junica holstajn (za klanje)-heifer .	1.Min	11,00	1,00
	2.Max	11,00	0,00
	Prosjek	11,00	0,50
bik simental (>450kg)-beef .	1.Min	11,00	0,00
	2.Max	17,00	-1,00
	Prosjek	12,24	-0,03
bik holstajn (300-450 kg)-beef .	1.Min	11,00	0,00
	2.Max	12,00	0,00
	Prosjek	11,50	0,00
krava simental (za klanje)-cow .	1.Min	4,00	0,00
	2.Max	10,00	-1,00
	Prosjek	5,47	-0,21
odojak (25-35 kg)-piglets .	1.Min	10,00	0,00
	2.Max	16,40	0,00
	Prosjek	11,97	-0,13
svinja (80-120 kg)-pig .	1.Min	7,00	0,00
	2.Max	12,00	0,00
	Prosjek	8,26	0,17
krmača (za klanje)-sow .	1.Min	5,00	0,00
	2.Max	7,00	0,00
	Prosjek	5,75	-0,25
janjad-lambs .	1.Min	17,00	-1,00
	2.Max	35,00	7,00
	Prosjek	23,91	1,57
ovca (za klanje)-sheep .	1.Min	9,00	0,00
	2.Max	9,00	0,00
	Prosjek	9,00	0,00
jare-kid goat .	1.Min	18,00	-2,00
	2.Max	25,00	0,00
	Prosjek	19,72	-2,13
ždrijebe-foal .	1.Min	12,00	----
	2.Max	13,00	----
	Prosjek	12,50	----
konj-hors .	1.Min	10,00	----
	2.Max	10,00	----
	Prosjek	10,00	----

Cijene su izražene u kunama. (1Euro = 7,3 Kuna)

Izvor: TISUP

CENE STOKE ZA KLANJE U EU

Datum

od: 11.06.07
 do: 17.06.07

CENE NA TRŽIŠTU ZEMLJE ČLANICE

PRIX DE MARCHÉ - ETATS MEMBRES
 MARKET PRICES - MEMBER STATES

(EURO)/100kg P.C/DW	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	GR	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	EU	Promena poslednj	
Junad U2	3014	2709	3057	2768	4107	3317	3060	2832	3477	2117	3280	3084	2911	2348	3645	282.1	264.2	274.8	297.3	327.1	-2.35									
Junad U3	2791	2590	3077	2738	4158	3249	2930	2838	3382	2111	3258	2962	2912	2370	3589	2815	276.5	2915	307.2	-3.07										
Junad R2	2731	2596	2914	2720	4074	3785	2690	2776	2972	1680	1958	2921	2384	2794	2826	2306	3550	192.8	275.2	292.5	322.2	265.1	283.1	300.7	300.7	300.7	300.7	300.7	-3.06	
Junad R3	2477	2527	2949	2684	4026	3077	2640	2787	3284	1750	1948	2793	2369	358.3	275.3	284.7	229.4	349.0	90.7	276.4	249.0	318.5	270.0	284.0	286.0	286.0	286.0	286.0	-2.13	
Junad O2	2297	2275	2417	2894	2385	2061	3864	2599	2370	2640	2681	2793	1622	1926	250.5	247.0	358.3	262.5	240.5	188.9	255.0	245.8	268.0	253.5	264.9	256.4	256.4	256.4	-123	
Junad O3	2133	1846	2461	2711	2370	2115	3734	2839	2320	2679	2628	2793	165.1	195.7	251.2	236.1	358.3	256.2	269.5	330.4	90.4	258.0	246.3	273.8	260.9	268.4	253.6	253.6	-2.86	
Junad	2750	2112	2556	2842	2604	2080	3940	3188	2746	2780	3281	2793	163.3	193.7	309.6	243.5	358.3	274.5	286.2	227.2	351.1	160.2	273.4	266.1	273.9	261.9	276.8	291.5	-2.51	
Bikovi R3	2450	2450	2484	2484	2370	2468	2370	2468	2573	2569	224.5	185.5	270.5	247.9	257.3	234.5	-4.50													
Bikovi	2450	2450	2484	2484	3240	2816	3240	2824	350.8	350.8	2750	296.8	177.5	257.3	296.5	287.0	0.37													
Goveda U2	2570	2452	2657	2462	1797	1922	3080	2366	2108	220.1	203.8	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	200.5	0.64
Goveda U3	2452	2076	2604	2472	2420	2920	2377	2420	2377	2967	1845	253.6	2290	199.3	199.3	219.4	125.3	2014	199.8	239.3	236.9	258.5	-4.02							
Goveda U4	2272	1662	1905	2072	2199	1336	1698	1712	2530	2184	2022	163.8	1526	249.3	192.8	230.2	208.9	178.9	205.5	147.1	142.8	175.7	217.9	226.8	165.8	207.5	207.5	207.5	-167	
Goveda R3	2204	183.5	2281	2301	1330	175.4	184.2	2580	229.4	216.8	166.3	156.6	242.5	193.9	236.5	213.0	187.3	192.0	144.9	149.7	189.3	184.8	232.9	211.5	225.2	225.2	225.2	225.2	-2.31	
Goveda R4	2114	1662	1843	2266	2350	1357	149.8	2500	232.3	144.3	157.5	194.4	240.4	219.0	166.7	152.6	117.4	181.6	171.4	221.3	213.1	216.6	-0.90							
Goveda P2	1896	165.1	1647	1610	1781	1315	133.4	196.3	2100	193.5	176.6	164.2	132.5	152.0	164.6	166.7	182.6	199.7	184.7	185.6	134.8	102.6	146.9	161.9	186.6	180.8	177.3	177.3	-2.20	
Goveda P3	1793	165.6	1644	1604	1604	1290	158.2	2350	225.0	184.9	154.2	155.5	162.6	228.4	159.3	212.6	203.3	175.5	147.1	72.4	126.6	159.3	212	187.5	204.9	204.9	204.9	-3.08		
Krave	2201	165.4	1890	1862	2229	1318	168.6	1749	2588	225.8	182.4	154.2	155.2	155.6	178.8	220.1	228.1	218.2	186.1	190.2	142.8	152.5	179.8	167.4	215.5	202.3	217.7	217.7	-2.34	
Junice U2	3225	2301	3179	2914	3302	3880	2887	4132	344.3	293.5	309.4	366.3	267.5	303.2	362.3	-6.13														
Junice U3	3030	3345	2880	2887	3469	3810	2873	3962	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	262.8	-2.78
Junice R2	2585	213.5	2619	2887	2990	3260	2799	3889	1680	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	324.3	-196
Junice R3	2433	214.5	3163	2805	3927	3321	3270	2817	3852	183.0	193.5	262.7	2510	272.4	204.1	254.0	200.8	295.4	260.4	300.7	30.5	-145								
Junice R4	2053	316.4	2705	2705	2618	3060	2804	272.3	179.8	252.2	254.8	206.1	226.5	254.8	206.1	256.9	254.8	206.1	256.9	254.8	206.1	256.9	254.8	206.1	256.9	254.8	206.1	256.9	254.8	2.75
Junice O2	2002	2539	2257	1897	3918	2712	2600	270.8	2312	133.0	166.4	263.5	199.8	246.2	189.6	332.0	163.5	254.4	188.6	234.5	229.8	271.1	241.4	0.96						
Junice O3	1944	2561	2323	1847	3720	2749	2750	272.7	234.8	239.9	143.9	179.7	237.9	189.8	246.7	187.1	161.5	223.1	183.5	234.7	247.1	282.5	247.6	-133						
Junice O4	20.8	2672	2338	1793	2250	2680	2712	239.9	152.7	183.7	192.6	217.2	2010	169.9	217.2	2010	169.9	217.2	2010	169.9	217.2	2010	169.9	217.2	2010	169.9	217.2	2010	169.9	2.25
Junice	2828	2074	2632	2606	1871	3849	3213	3405	2779	3874	2399	1686	177.6	303.6	209.3	293.5	243.6	273.6	189.1	356.9	164.3	249.5	186.0	2310	247.9	282.5	303.8	303.8	-0.99	
Polušte	2393	1999	2208	2477	2446	1724	3574	2965	2751	2657	314.8	233.2	149.2	178.6	285.4	1990	2960	232.5	264.1	2070	313.3	1670	2382	210.3	232.3	242.6	272.3	266.8	-191	
Promena poslednje nedelje	-17	-16.4	-3.1	-5.1	-3.0	6.2	-6.0	-2.8	13	-0.1	-0.1	12	-0.6	0.3	-0.6	-12	0.8	-12	-0.6	-3.5	-2.7	-5.4	18	0.2	-2.9	14	-191			

Izvor: EU Komisija

SPREMANJE SIJENA

- **Kabasta stočna hrana predstavlja osnovni dio obroka kod preživara.**
- **Kabasta stočna hrana se ne može privredno iskoristiti na drugi način.**
- **Preživari korišćenjem kabastih hrani-va transformišu niskovrijedne kom-ponente u visokovrijedne animalne protein (mlijeko i meso).**

Kabasta stočna hrana može se upotrebljavati u ishrani preživara:

- a) U svježem stanju
- b) Osušena u formi sijena
- c) Konzervisana u formi sjenaže ili silaže

SIJENO

Sijeno je sušeno biljno hranivo kojem je odstranjena vlaga do sadržaja pri kome se ne mogu razvijati mikroorganizmi. Sušenjem zelene stočne hrane dolazi do određenih gubitaka (do 30%), koji utiču na konačan kvalitet i hranjivu vrijednost. Gubici zavise od operacija sa pokošenom masom i od vremenskih uslova. Na kvalitet sijena i njegovu hranjivu vrijednost utiče niz faktora i to:

- a) Botanička pripadnost;
- b) Faza i ciklus razvića;
- c) Klima;
- d) Zemljište;
- e) Agrotehnika

Košenje biljaka za sijeno

Najbolji kvalitet sijena dobija se pri košenju mladih trava i leptirnjača pri visini od 10 – 12 cm. Međutim u ovoj fazi su prinosi mali pa se košenje obavlja kasnije. Kosidba livadskih trava se obavlja u momentu kada isklasa najbrojnija biljna vrsta, najkasnije do početka cvjetanja. Kosidba višegodišnjih leguminoza se

obavlja u početku obrazovanja cvijetnih pupoljaka.

Kosidbu treba vršiti na visini od 4 – 5 cm. i ona može biti:

- a) Ručna kosidba (spora, skupa i neravnomjerna);
- b) Mehanizovana kosidba (brza, jeftina i ravnomjerna).

Kosačice mogu biti motorne i traktorske (nošene, vučene) sa oscilatornim ili rotacionim uređajem za košenje. Važnu ulogu osim kosačica za spremanje sijena imaju gnječilice, tzv. Kondicioner i one mogu biti u sastavu kosačice ili posebno vučene. Njihova funkcija je da gnječi kulture koje se teže suše (lucerka i djetelina).

Sušenje pokošene mase

Dobro osušeno sijeno je ono koje sadrži 15 – 18% vlage. U dobro osušenom sijenu nema opasnosti od pojave plijesni ili truležnih mikroorganizama. U prvoj fazi nakon košenja:

- 1) biljne ćelije su još uvijek žive
- 2) tada se troše rastvorljivi ugljeni hidrati
- 3) u manjoj mjeri dolazi i do razlaganja skroba i dijela proteina.

U drugoj fazi sušenja, kada količina vlage padne od 45% do oko 20% odvijaju se procesi razgradnje hranjivih sastojaka:

- 1) bjelančevina,
- 2) ugljenih hidrata i
- 3) vitamina.

Ovi procesi umanjuju hranjivu vrijednost sijena. Vrlo je važno zbog gubitaka koji nastaju tokom sušenja da se ono obavi što brže i da ne pokisne jer tada dolazi do spiranja hranjivih materija. Najveći

gubitci nastaju lomljenjem i opadanjem lišća i ovaj problem je najizraženiji kod lucerke. Sušenje pokošene mase može da se obavlja na zemlji, napravama, vještački i u dehidratorima. Sušenje na zemlji je najrasprostranjeniji vid i izvodi se u otkosima, talasima, gomilama ili naviljcima.

Sakupljanje sijena

Prosušeno sijeno sa prosječnom vlažnošću od oko 35% sakuplja se u plastove i ostavlja da se osuši u toku dva do tri dana, odnosno do vlažnosti 20 do 25%. Poslije toga sa sijeno slaže u stalne stogove ili kamare gdje ostaje do momenta upotrebe. Sakupljanje sijena se obavlja ručno ili pomoću raznih priključnih mašina koje mogu da okreću sijeno ili da sastavljaju više otkosa u jedan. Nakon toga samoutovarne prikolice podižu sijeno iz otkosa potpuno mehanizovano

Baliranje sijena

Prednosti baliranja su lako transportovanje, slaganje, čuvanje i planiranje obroka. Oblik i veličina bala zavisi od vrste prese.

- Najviše su u upotrebi prese koje daju četvorougao bale
- Drugi način baliranja sijena su prese koje prave bale valjkastog oblika, tzv. ROL–bale, koje se omotavaju mrežicom 2,5 puta po obimu.

Briketiranje sijena

Sijeno se prvo isjecka a onda pomoću vezivnog sredstva tj. melase briketira. Vlažnost sijena u tom slučaju ne može biti veća od 14%.

Lagerovanje sijena

Da bi se u što većoj mjeri sačuvala hranjiva vrijednost sijena potrebno je da se uskladišti na što bolji način. Najmanji gubici se postižu pri čuvanju sijena ispod

nadstrešnica i u sjenjacima. Izgradnja takvih stalnih objekata predstavlja značajne materijalne izdatke zbog čega je u upotrebi pakovanje sijena u stogove i kamare na otvorenom prostoru.

Za duže čuvanje sijena u ovim objektima sijeno u rasutoj formi treba da ima vlagu 22 do 25% a balirano 20 do 22%.

Gubici pri spremanju i čuvanju sijena

- Oksidativni gubici** – nastaju u vremenu dok su biljke još žive i troše hranjive materije. Proces se prekida kada vlaga padne ispod 35%. Ovi gubici iznose obično 10 do 15%
- Fermentativni gubici** – nastaju kao rezultat djelovanja enzima izumrlih biljnih ćelija u vlažnosti 40 do 20%. Gubici su do 10 %.
- Gubici usled mikrobiološke aktivnosti bakterija** u pokošenoj masi u vrijeme dugotrajnih kiša, ili djelovanje plijesni u lagerovanoj masi sa previsokim % vlage.
- Gubici nastali ispiranjem** pod uticajem kiše i rose nakon izumiranja ćelija. Najmanje su štete ukoliko kiša padne odmah nakon košenja.
- Mehanički gubici** – nastaju u toku manipulacija sa sijenom, prevoženje i lagerovanje. Obično za travno sijeno iznose 10 do 20% a za leguminozno 20 do 25%, a mogu biti i do 50%.

Ocjena kvaliteta sijena

Kvalitet sijena zavisi od više faktora od kojih su najznačajniji:

- Botanički sastav livade** sa koje je sijeno dobijeno;
- Boja sijena** – treba da je što približnija zelenoj, svjetlija ili siva boja je posljedica dugog stajanja. Tamna boja govori da je sijeno kislo ili je lagerovano suviše vlažno.
- Miris sijena** – treba da bude aromatičan i prijatan. Težak miris ukazuje na dugo stajanje sijena i gdje su se razvili saprofitni organizmi.

Trulo i plijesnivo sijeno ima karakterističan, neprijatan miris i dolazi do oslobađanja prašine.

4. **Vrijeme kosidbe** je značajno radi povoljnog hemijskog sastava tj. Odgo-

varajućeg odnosa proteina, celuloze i vitamina.

5. **Način i uslovi sušenja** treba da obezbijede takvu strukturu sijena gdje je maksimalno očuvano lišće, cvast i stabljika.

Hranjiva vrijednost sijena različitog kvaliteta:

KVALITET SIJENA	SIROVI PROTEIN	SIROVA CELULOZA	HRANJIVA JEDINICA
LOŠE	7,5	33,5	31,1
SLABO	9,2	29,2	39,5
DOBRO	9,7	26,3	51,7
V. DOBRO	11,8	22,1	61,0
ODLIČNO	13,8	19,6	69,0